

Persoonlijke verhalen houden Molukse geschiedenis levend

*“Ik geloof dat er in ieder van ons een klein stukje geschiedenis zit”
- Svetlana Alexievich*

Dit heb ik zeker zo ervaren in het Oral History project met Stichting Buah Hati en het Lingecollege, waarin ik zowel met jong en oud schitterende gesprekken heb gehad over inclusie, discriminatie en identiteit. Bij Oral History leggen we persoonlijke herinneringen van ooggetuigen vast door middel van interviews. Deze persoonlijke verhalen geven het verleden kleur. Iets wat ik soms moeilijk voor elkaar krijg met onze objectieve bronnen in het depot. De verhalen vertellen de menselijke kant van de geschiedenis en raken ons. In dit Oral History project maken de leerlingen van Lingecollege kennis met de geschiedenis van de Molukse gemeenschap in Tiel. De betrokken ouderen delen hun geschiedenis en houden deze zo levend.

Door de politieke situatie in Indonesië komen er heel wat mensen ongewild naar Nederland. Eerst komen er in 1950 Indische Nederlanders. Een jaar later volgen 12.500 Zuid-Molukkers. Tiel levert een aandeel in de opvang. In landhuis 'De Elzenpasch' worden twaalf gezinnen gehuisvest. Tweehonderd anderen vinden onderdak in het voormalige D.U.W. werkkamp, de 'Schutssluisen', aan het einde van de Grote Brugse Grintweg. Rond 1960 bouwt de gemeente in de Hertogenbuurt extra huizen voor deze groep. Het is het begin van een ontwikkeling naar een kleurrijke stad.

Het project begint met een interviewles op school door schrijver Ronald Giphart en een introductie op de Molukse geschiedenis door Benji Sariwating van Buah Hati. Vervolgens gaan de leerlingen naar het Regionaal Archief Rivierenland voor een rondleiding door het depot met verschillende archiefstukken over de geschiedenis van Molukkers in Tiel. Na de rondleiding interviewen ze in groepjes een Molukse oudere over zijn of haar leven.

In de laatste stap kiezen de leerlingen tussen een schrijfworkshop van Giphart of een workshop van vakdocent Ninja Heevel van Zinder en maken ze een artikel of illustratie voor een gezamenlijke krant. Deze krant is dus het eindproduct van dit project.

Ontvangst in Nederland

Nathan Ritmeijer, Steffen Williams, Tim Beck en Dani van Buren

Een paar dagen geleden hebben wij Louis Warianussa (een Molukker uit Tiel) geïnterviewd over zijn leven als Molukker in Nederland. Hierin hebben we het gehad over hoe hij is opgegroeid in de Schutssluisen.

Hij had ons onder andere verteld over de overtocht van de Molukken naar Nederland toe. Hij vindt dat Nederland slecht heeft gehandeld met de Molukken: "Ze hadden die belofte moeten verzilveren

eigenlijk, door samen met ons tegen de Indonesiërs te vechten. Maar dat deed Nederland niet, want Nederland ging voor zijn economie natuurlijk." Hij vertelde ook over hoe hij het vond dat Nederland de duur van de opvang van de Molukkers telkens uitstelde: "6 maanden. Na die 6 maanden kon je terug, maar dat is nu 70 jaar." Louis Warianussa was geboren in Nederland, dus hij heeft niks meegemaakt van de overtocht naar Nederland.

Hij weet daarom alleen dingen die zijn gebeurd en nu nog steeds in de boeken staan en niet meer persoonlijke dingen.

Hij had ook gezegd dat Nederland enorm veel gemoord en geplunderd had en dat ze rijk zijn geworden van de Molukkers (in de 15e, 16e en 17e eeuw) door producten zoals goud, zilver, kruidnagels en fruit daar weg te halen.

Lees verder op pagina 2

Het dagelijks leven in de barakken

Louis Warianussa vertelde ons ook over het leven in de barakken: kleine huisjes waar de Molukkers bleven. Hij had veel interessante dingen te vertellen.

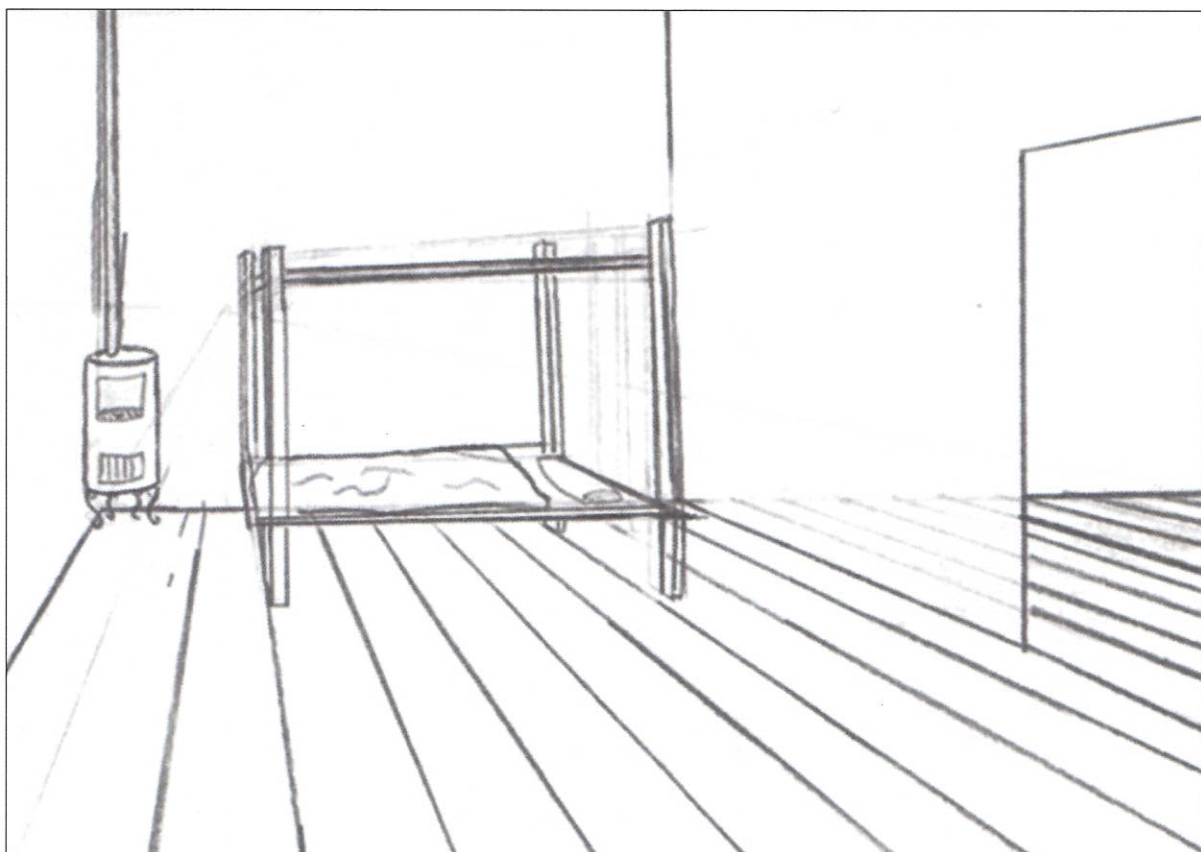
Hij vertelde ons onder andere ook dat de barakken 4x5 meter was, daar moest hij met zijn familie leven. Je moest alles delen: je had geen eigen wc, wasbak, douche enzovoort.

Je had daar hurktoiletten, dus geen normaal toilet. Het was alles behalve hygiënisch, vertelde hij.

Hij vertelde ons ook dat het eigenlijk best leuk was als kind zijnde, hij zag namelijk alleen maar plek om te spelen. "Dat was natuurlijk fantastisch! Fantastisch. Hartstikke mooi je kan spelen wat je maar wilt" Hij speelde vooral veel buiten, vertelde hij ons. Hij speelde met andere kinderen buiten en dat was leuk. Hij vertelde

ons ook over een keer dat hij warm water moest halen in de grote keuken, wat de enige plek was waar je warm water kon halen, terwijl het sneeuwde. Toen kwamen er kinderen aan en wilde hij even met hen praten en spelen. Zodra hij thuiskwam was het water natuurlijk weer koud en moest hij weer terug.

Maar het was niet alleen leuk: "Het leven was zwaar, dat heb ik hier al geschreven voor onze ouders, die wilde geen Nederlands leren, hè, die kennen geen Nederlands en wilde geen Nederlands leren, omdat ze denken dat ze snel teruggaan, ja." Hij is een van de weinige mensen die Nederlands kan praten. De andere mensen dachten toen natuurlijk dat ze snel weer terug konden, dan zou het de moeite niet waard zijn.

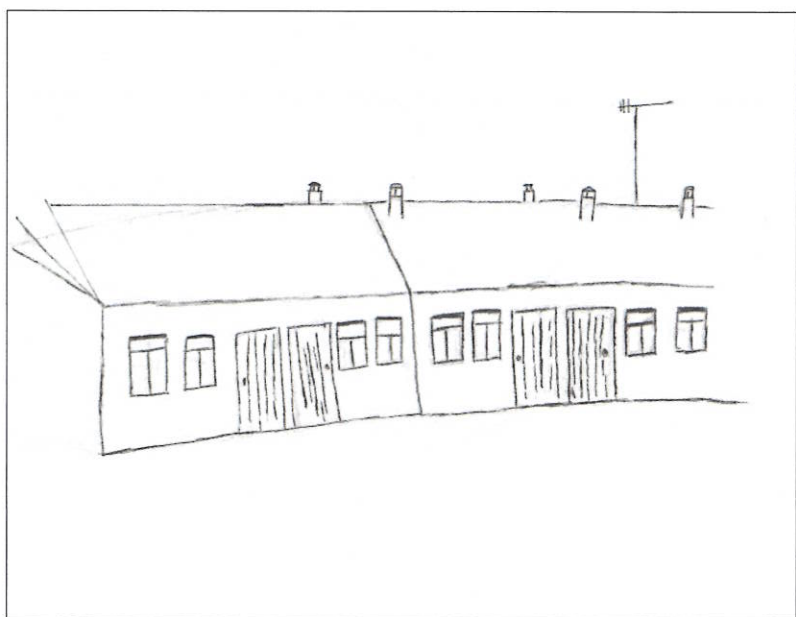
Louis' vader

Hij vertelde ons ook over zijn vader en dat hij werkte voor de KNIL: "Hij heeft ook veel vermoord eigenlijk die man." Hij zat ook vaak stil. Hij zat bij de speciale troepen: de commando's. Zijn vader vocht onder de westerlingen, de echte westerlingen. Hij mocht bepaalde dingen niet doen van de generaal, waar hij niet naar luisterde.

Als Louis dingen deed die hij niet mocht doen, werd hij geslagen met alles wat zijn vader te pakken kreeg: hout, mattekloppers...

Dat is nu natuurlijk veel anders. Hij ging onder andere bij het riet spelen, waar een soort drijfzand lag. Dat was dus gevaarlijk en daar mocht

je dan niet spelen. Dus dan kreeg hij ervanlangs. Hij vond het wel terecht, want hij wist dat het niet mocht, maar als nog deed hij dat.

Conclusie

Louis Warianussa is een man die in Nederland is geboren en naar Tiel verhuisde toen hij heel klein was. Het leven was zwaar, maar hij heeft ook leuke dingen gedaan zoals buiten spelen. Hij leefde in een barak. Zijn vader was een KNIL commando.

Molukkers in Nederland,

Jayden van Ginkel, Luc van den Broek, Marijn Muijen en Sem Verwoert

Wij houden een interview met een Molukse man die al veel meegemaakt heeft. Zijn naam is Bram Patansarany. Hij was lang actief voor de gemeente Tiel en de Molukse gemeenschap. Hij vertelt ons veel over hoe het was om als Molukker in Nederland te leven.

De aankomst in Nederland

De situatie in de Molukken en de aankomst in Nederland was moeilijk voor de Molukse mensen. Vooral voor de soldaten was het lastig. Bram vertelt ons dat de soldaten ontslagen werden op de boot van

toenmalig Nederlands-Indië naar Nederland. Het Molukse volk werd over het algemeen slecht behandeld: Ze werden geplaatst in oude concentratiekampen en landhuizen etc. Die niet meer in gebruik waren. Vaak leefden ze daar met het hele gezin op één kamer.

Leefkwaliteit voor Molukkers

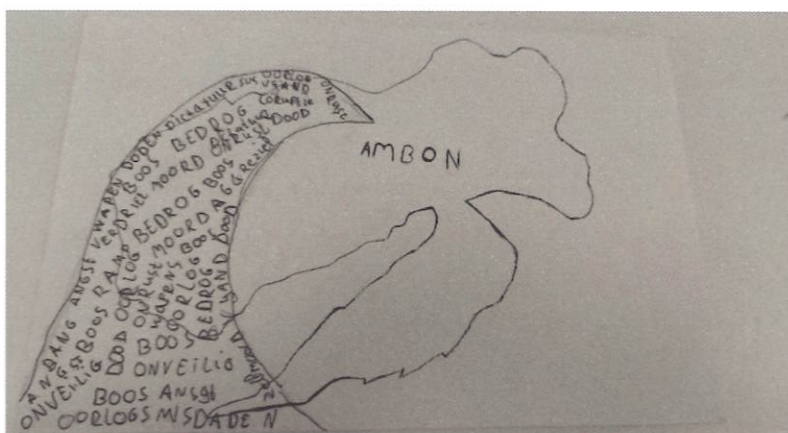
Later werd dat beter, toen werden er speciale Molukse wijken gebouwd, sommige zijn er nog steeds. De Molukse wijken waren gereserveerd voor de Molukkers. Bram zat toendertijd in de Molukse

gemeenschap en heeft onder andere meegeholpen aan de plannen voor de Molukse wijk en het organiseren van activiteiten voor de Molukse gemeenschap. De leefkwaliteit verbeterde flink in die periode.

Nederlands-Indië verlaten

Hoe is het nou gekomen dat de Molukse soldaten weg moesten uit Indonesië? Dat begon eigenlijk allemaal rond

de 16e eeuw, in de tijd dat Nederland een van de rijkste landen van de wereld was. Een groot deel van dat fortuin kwam van de Molukken. Nederland handelde daar veel in specerijen, zoals nootmuskaat en foelie. Vaak werkten de over het algemeen armere originele inwoners op de plantages van de Nederlanders. Toen er in de 2e wereldoorlog een inval was van de Japanners werden alle Nederlanders in werkkampen gezet. Toen na de 2e wereldoorlog Nederland de macht weer wou terugpakken werd dat niet geaccepteerd door de Indonesische bevolking. Er kwam een oorlog die Indonesië uiteindelijk won

Molukkers in het archief

hoe zijn ze er gekomen?

en zo werden ze onafhankelijk. Er waren veel Molukse soldaten die vchten voor Nederland het zogenaamde Koninklijk Nederland-Indische leger, ofwel KNIL.

De Indonesische overheid wou geen duizenden getrainde soldaten in hun land hebben die voor Nederland wouden vchten. Nederland had een deal gesloten met de Indonesi-

sche overheid dat de KNIL-soldaten naar Nederland zouden gaan. Er werd beloofd dat ze ooit terug konden keren als het rustiger was, maar dat is er nooit van gekomen.

Bram legt ons uit dat hij landelijk meegedaan heeft aan een actie om geld in te zamelen om sommige van de Molukse gevangenen vrij te krijgen. Ook vertelt Bram ons dat er vaak vechtpartijen zijn tussen Christenen en Moslims. Hij vertelt ons dat de Christenen flink worden benadeeld en het moeilijk is om een baan te vinden voor die mensen. Bij de Moslims is dit niet het geval. Er worden vaak gevechten veroorzaakt door de overheid, die proberen de Christenen en de Moslims tegen elkaar op te zetten. Om meer mensen op te kunnen pakken. Hij zei ons dat dit vroeger andersom was en dat de Moslims benadeeld

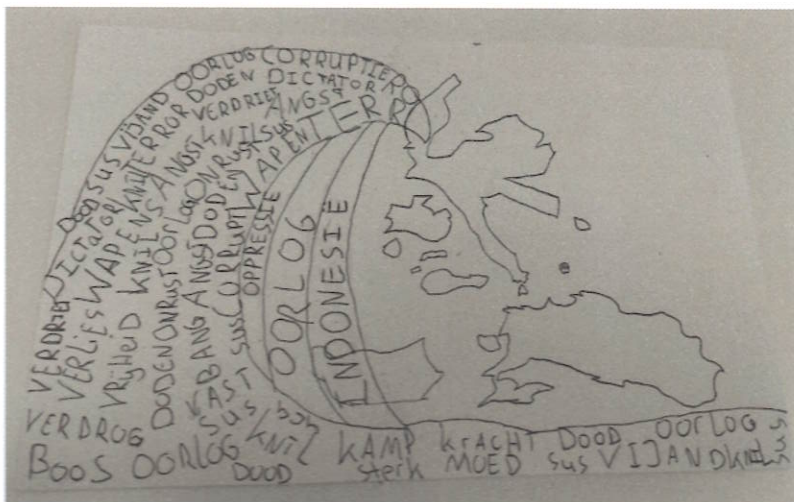
werden, dat was in de tijd dat Nederland aan de macht was in de Molukken.

Onze ervaring

Wij als groepje vonden het zeer interessant wat Bram ons allemaal te vertellen had. Het is indrukwekkend om te horen hoe het nou is voor de Molukse mensen om in Nederland te wonen. Ook was het vrij verrassend om te horen dat het eigenlijk nog steeds onrustig is in de Molukken en er vaak vreselijke dingen gebeuren. We hebben veel geleerd en vonden dit een leuk project om te doen.

De Molukken nu

Bram vertelt ons dat hij nog steeds naar de Molukken afreist ieder jaar. We horen dat het daar eigenlijk nog steeds onrustig is. Molukse mensen worden daar nog altijd onderdrukt door de Indonesische overheid. Zo vertelt Bram ons dat er soms politieke acties zijn, waarbij er veel mensen worden opgepakt.

De overtocht van Mingoos

Lara Tselempakis, Maria Eduarda Mendes Pols, Maud van Tussenbroek en Julie Bakker.

Wij komen aan bij het regionaal archief in Tiel. Als we binnen komen maken wij al snel kennis met Mingoos Manuhutu. Hij is een beleefde man die sterk in zijn schoenen staat en genoeg te vertellen heeft over zijn verleden. Als het interview begint krijgen wij al snel informatie over wie hij is. Mingoos wordt 76 jaar en is geboren in een Militair kamp in de Molukken. Hij kan de overtocht herinneren als de dag van gisteren.

Er waren in totaal elf schepen die van de Molukken naar Nederland gezinnen overbrachten, maar er kwamen boten te kort waardoor er later nog schepen aankwamen in Nederland. Mingoos zat op een Australisch passagierschip. Die boot werd geleend omdat er te weinig boten waren. Eén boot ging dubbel, dus er waren in totaal twaalf boottochten. De overtocht heeft ongeveer vier maanden geduurd.

Hij vertelt dat er op zijn boot tussen de 600 en 800 mensen zaten. De boot zelf was ruim, maar de kamers waren krap. Er waren niet genoeg slaapkamers voor iedereen, de rest sliep in zalen. In een kamer zaten max. vier personen, want meer dan dat was niet toegestaan. Mingoos was met zijn gezin dat uit vijf personen bestond. Ze konden het zichzelf nooit vergeven als ze hun baby zusje zouden achterlaten. Daarom hebben ze haar in

doeken gewikkeld en in tassen gestopt en zo meegesmokkeld. Eenmaal in Nederland aankomen kwamen de militairen erachter dat ze zijn zusje mee hadden gesmokkeld. Maar dat maakte op dat moment al niet meer uit, omdat de communicatie tussen Nederland en de Molukken vroeger zwak was.

Aankomst in Nederland

Mingoos kwam aan in een kamp in Amersfoort. De Molukkers werden geplaatst in verschillende kampen, meestal waren die kampen oude militaire kampen of oude concentratie kampen. Ze kregen daar te horen waar ze naartoe moesten. Mingoos vertelt dat hij zelf drie keer van kamp is gewisseld. Hij is daarna in Lunteren terecht gekomen. Na de oorlog waren er huizen tekort in Nederland. De staat had besloten om Molukse woonwijken te bouwen, ze hadden er ongeveer 60 gebouwd. Tiel was één van de eerste steden die ook een Molukse wijk kreeg. Toen de vader van Mingoos dat te horen kreeg, besloot hij om naar Tiel te verhuizen. Hij woont tegenwoordig niet meer in de Molukse wijk, omdat hij voor zichzelf wat rust en ruimte wou. In de Molukse wijk krijg je vaak mensen over de vloer, Mingoos wou rust, dus daarom besloot hij om daar te wonen.

De Molukken

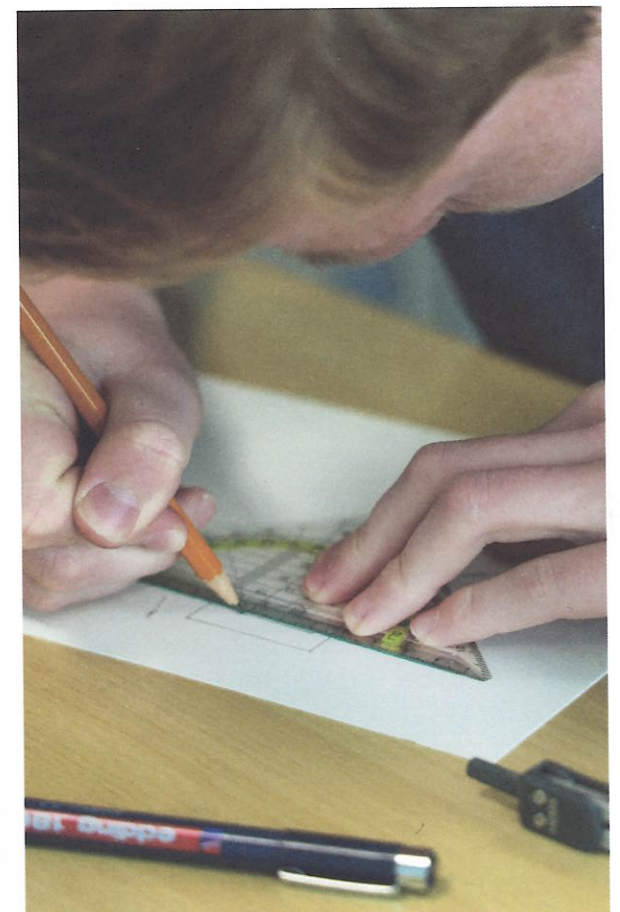
Jaren geleden werden de eilanden gevormd door de kracht van de natuur. In Indonesië heb je daardoor overal bergen en vulkanen. Indonesië bestaat zelf ook uit kleine eilanden. Door de jaren heen zijn de eilanden vruchtbaar geworden waardoor het bewoonbaar is geworden. Mingoos vertelt ons dat de Molukkers afstammen van Zuid-Oost Azië, India en Thailand. De Molukken bestaat uit Katholieken, Christenen, Katholieken-Protestanten en Islamieten. Daaruit ontstaan verschillende volken waarvan de Molukkers er ook één van zijn.

Elk volk heeft zijn eigen taal. De Molukkers spreken Moluks-Maleis, dat is een voertaal. De originele taal is afkomstig van de Alfoeren, de oorspronkelijke bewoners van de Molukken. Niet alle Molukkers spreken de originele taal, omdat ze hun eigen dialect hebben gecreëerd. Mingoos vertelt ons dat hij de originele taal beheerst, vloeiend Engels en Duits, Indonesisch, en zelfs een beetje Frans spreekt.

In de Molukken wordt het dagelijks leven nog steeds beïnvloed door corona. Buitenlanders zijn op dit moment weer welkom, doordat ze corona onder controle hebben. Mingoos ging

voor corona elk jaar bijna wel twee of drie keer op bezoek naar zijn eigen vaderland. Hij helpt verschillende bedrijven daar en heeft daar ook veel familie en vrienden die hij graag bezoekt.

De tekening met het grote cruiseschip is een vergroting van de andere tekening. Mingoos zat tijdens de overtocht op een Australisch Cruiseschip. Andere Molukkers zaten vooral op vrachtschepen (ook te zien op de tekening). Op de uitgezoomde tekening staan 11 boten, die gebruikt werden met de overtocht. Je ziet de schepen van de Molukken naar Nederland gaan.

Het leven in het kamp schutsluizen

Linde van Lavieren, Anouk van Ledden, Noah de Wit en Lucas Vermeulen

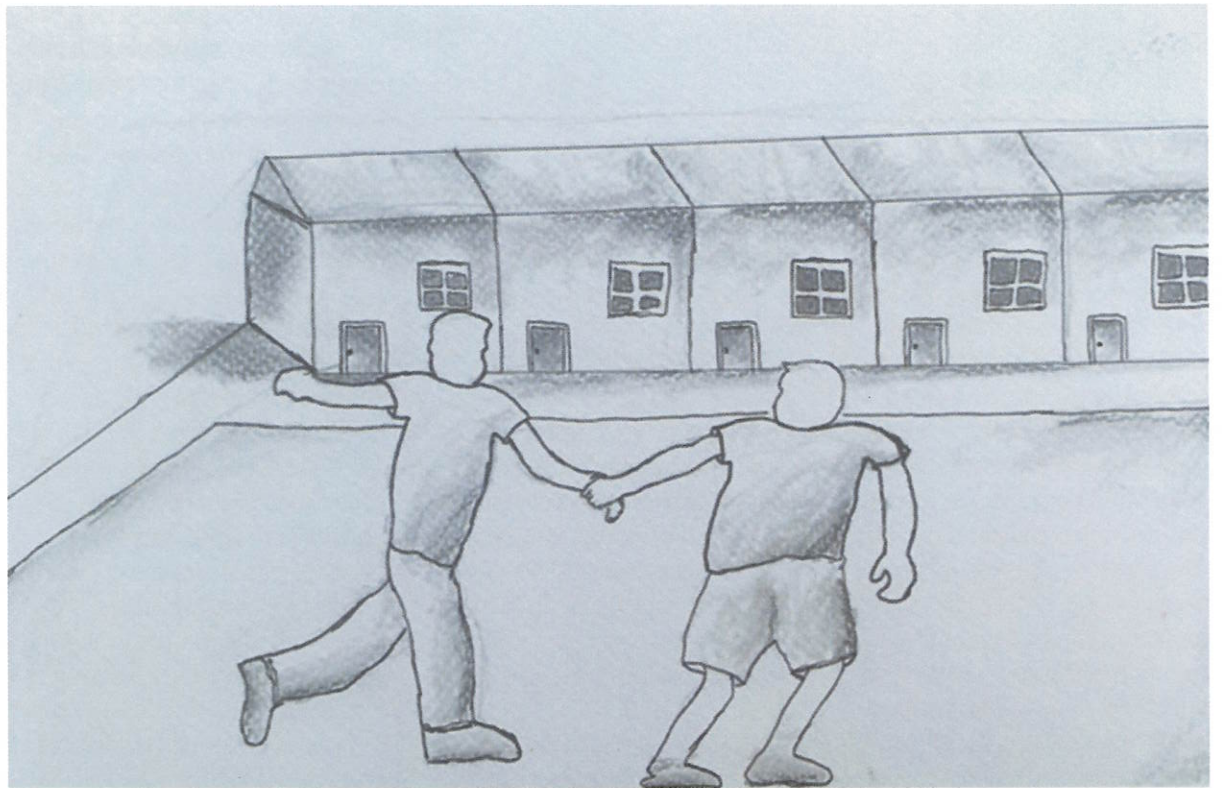
Wij kwamen maandag 16 mei aan bij het Archief in Tiel. Het regende zachtjes en we stonden te wachten tot we naar binnen mochten. Eenmaal binnen aangekomen zagen we een aantal Molukse mannen aan een tafel zitten en we vroegen ons af wie wij mochten interviewen. We werden langzamerhand opgedeeld in groepjes en werden voorgesteld aan Louis Warianussa. Toen werd ons gevraagd of we een mondkapje op wilde doen, omdat Louis COPD heeft. We liepen naar de ruimte toe waar we mochten gaan interviewen. Ook zijn zoon liep met ons mee en ging erbij zitten.

Het kamp

Louis begon meteen met zijn verhaal en stelde zich voor. "Hallo allemaal. Mijn naam is Louis Warianussa, ik ben 70 jaar en ik word dit jaar 71. Ik ben geboren in 1951. Wij zijn in '52 naar Tiel verhuisd. We kwamen terecht in het Molukse kamp, Schutsluizen, waar ik 10 jaar heb gewoond." Hij vertelde dat hem was gevraagd om ons te vertellen over zijn leven als Molukker in het kamp Schutsluizen. Hij vertelde dat het kamp in Tiel Oost is, waar nu drie flatgebouwen staan. Louis zei: "Toen de oorlog afgelopen was en wij dus in 1951 naar Nederland kwamen, in Rotterdam en Amsterdam, zijn wij in ongeveer 60 kampen geplaatst." Toen Louis verder vertelde over het kamp kwamen wij te weten dat het kamp uit tien barakken bestond. Acht barakken waar gezinnen in leefde en twee barakken die diende als kantine, kerk en opslag plaatsen voor spullen van ex-militairen. "Mijn ouders waren ex-militairen die vochten voor Nederlands-Indië in Nederland voor de drie kleuren: rood, wit en blauw." Hij vertelde over de Indische kolonie van Nederland. "De KNIL-militairen en Molukkers waren heel trouw aan de drie kleuren, aan koningin Wilhelmina toentertijd en later aan Juliana." In de tijd dat wij zaten te luisteren naar het verhaal van Louis kwam meneer

Giphart binnen en hielp ons met vragen. Hij vertelde dat hij dus tien jaar in het kamp heeft gewoond en het heel zwaar was voor zijn ouders, want ze konden geen Nederlands. Ze wilden het wel graag leren. "De opvoeding die wij kregen was heel streng. De handen van mijn vader en alle andere ouders waren erg los. Bij elk foutje kreeg je een klap, hij sloeg dan met een stuk hout. Wat ons erg is bijgebracht is het respect naar onze ouders. De Maleise taal werd ons ingeprent en moesten wij kennen." Louis vertelde ons dat hij de barak deelde met nog een gezin, waardoor ze alles moesten delen met elkaar: toiletten, douches, washok. Ze sliepen op een matras van stro met een paardendecken over zich heen. Het was niet hygiënisch. In het kamp kreeg je 's avonds warm eten wat je op kon halen in de centrale keuken, voor de rest aten ze allemaal brood. Op een gegeven moment wilde de Molukse mensen andere dingen dan brood; eten uit hun eigen cultuur.

Hij vertelde daarna aan Louis gevraagd hoe zijn jeugd in het kamp was. Hij begon meteen te glimlachen en vertelde ons dat het als kind fantastisch was in het kamp. Hij legde uit dat hij als kind ook veel kattenkwaad heeft uitgehaald. "We gingen stiekem uit het kamp met de jongens en dan gingen we naar de nieuwbouw huizen om daar pijltjes te schieten. Nou, dat was leuk! Maar toen ik thuiskwam sloeg mijn vader mij weer." Vervolgens vroegen we tot welke leeftijd hij in het kamp woonde en of het niet raar was om uit het kamp te verhuizen. Louis zei dat hij tot z'n tiende in het kamp woonde. "Natuurlijk was het raar om te verhuizen. Je moest verder naar school fietsen en je was gewend om in een huis te wonen die niet goed geïsoleerd was. Daarom was alles erg wennen voor iedereen." Hij woonde met vijf broers en zussen en zijn ouders in het kamp en deelde de bedden met hen. Louis gaf aan dat hij al drie keer terug is gegaan naar de Molukken, wijzend naar zijn zoon zei hij dat

hij al zes keer naar de Molukken is gegaan. Hij wilde nog graag vaker teruggaan, maar omdat het zo duur is en door zijn ziekte werd het lastiger om naar de Molukken te gaan.

Treinkapingen

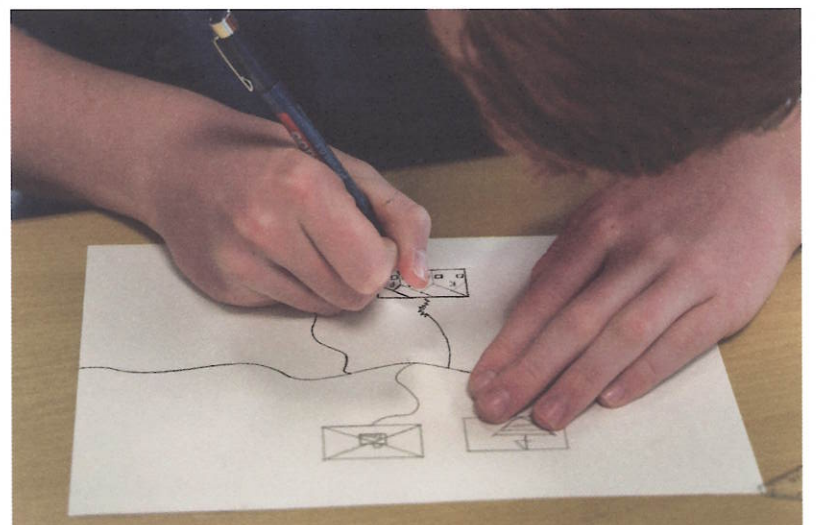
Vervolgens hebben we het een poosje gehad over de treinkapingen en gijzelingen. Louis begon te vertellen dat de treinkapingen met een reden waren gebeurd. De Molukkers wilden namelijk een gesprek over hun omstandigheden. In 1969 had je de bezetting Wasenaar. Met 35 man gingen ze de ambassadeurwoning in om de ambassadeur te gijzelen, ook met als doel een gesprek. Die kregen ze niet. In 1975 was de eerste treinkaping. "De eerste treinkaping hebben ze drie mensen gedood. Door het hoofd geschoten, boem boem. Als statement van; dit zijn onze eisen en... Daar moet je het maar mee doen en anders schieten we mensen neer." Daarna vertelde Louis ons over de 2e gijzeling in 1977. De jongens die daar heengingen wilden niemand doden. Louis zei dat de minister van toen genoeg had van gijzelingen en kapingen, dus die heeft mariniers bevolen om die jongens dood te schieten. We zagen aan Louis dat hij dit vervelend vond. "Ze hebben niemand vermoord in die trein,

niemand. Maar ze werden wel vermoord door mariniers. Nederlandse mariniers waar wij toentertijd voor vochten, we hebben met hen gevochten. Daarna vochten ze tegen ons. Dat is een kwestie die pijn doet, heel erg pijn. Toen ik op vakantie was naar de Molukken werd ik vaak aangekeken en gevraagd of ik te maken had met de treinkapingen."

Discriminatie

Hij werd niet veel gediscrimineerd, maar het gebeurde wel eens. "Ik werd nooit gediscrimineerd, maar die keer voelde ik het wel." Hij werkte als een wettig bouwkundig constructeur tekenaar. Hij had een ontwerp gemaakt voor een bierbrouwerij in Bulgarije, toen het tijd was om te gaan kijken bij het uiteindelijke

ontwerp in Bulgarije vertelde de directeur aan Louis dat hij niet mee mocht. Louis vroeg waarom dat was. De reden die de directeur gaf was dat het niet representatief was voor het bedrijf. "Toen voelde ik echt de discriminatie." De tweede keer dat hij echt de discriminatie voelde was toen hij voor zijn werk iets moest gaan meten. Toen hij aanbelde bij het pand waar hij moest meten werd hem verteld dat hij even moest gaan zitten en dat hij zo koffie kreeg. De mensen die hem ontvingen hadden niet verwacht dat hij de persoon was die kwam meten. Ze dachten dat hij kwam schoppen of zand halen. Wij kregen te horen dat de Molukkers nooit over discriminatie praat met familie en kennissen. Ook over de oorlog werd niet gesproken onder de Molukkers zelf.

Het kampleven

Tijme van Straaten, Chris Hengstermann, Noah de Jong en Pim Verduyn

Interview met Vic Mailoa

Tijme: Kunt u iets vertellen over het kampleven?

Vic: In de maanden van 1951 zijn er vanaf februari, maart tot en met juni '51 zijn er 12 transporten geweest van de Molukse militairen en met hun gezinnen. Die militairen die waren vier en een half duizend militairen die uit Indonesië hier naar toe zijn getransporteerd met hun gezinnen en dan praat je over dertien en een half veertien duizend ingezetene Molukse mensen die hier naartoe zijn gekomen dat was dus na de oorlog. Nederland probeerde de kolonie weer terug te grijpen maar dat werd tegengehouden door de Soekarno en zo is het een Indonesische republiek geworden. Al die militairen die hier kwamen door die transporten zijn toen eerst naar Amersfoort geweest voor een gezondheidscheck en vervolgens zijn ze verdeeld naar verschillende barakken kampen gegaan. Er waren eigenlijk verschillende kampen, er waren ook kloosters. Ook de herenhuizen hier in Tiel bijvoorbeeld: in de elzenpasch had je ook een herenhuis met daar omheen wat barakkenkampen maar verder de meeste waren barakkenkampen, woonoorden noemden we ze het toen. Overal in het land ver weg gestald van de bewoonde wereld allemaal geïsoleerd van de bewoonde wereld zaten die kampen.

Noah dj: hoe vond u het om in die barakken te leven?

Vic: Ik ben in '52 geboren, maar ik heb het kampleven tot mijn twintigste meegemaakt. Dus ik heb wel heel veel ervaring met het kampleven. Ik ben geboren in het kamp Westerbork dat was een doorgangskamp voor joden dus dat sowieso al niet prettig om daar geplaatst te worden. Het kamp werd toen ironisch genoeg vertaald naar het kamp schattenberg. Zo werd het toen genoemd toen wij daar heen kwamen, er was helemaal geen spraken van schatten. Ik ben daar opgegroeid tot me zesde, maar ik heb nog heel veel meegemaakt. De overblijfselen van de Duitsers die heb ik nog gezien daar want er waren ook nog bunkers rondom dat kamp allemaal en als kleine jongen van een jaar of vier vijf ging ik natuurlijk in die bunkers kijken van wat daar allemaal te vinden is. Wat ligt daar eigenlijk. We wisten natuurlijk dat het bunkers waren. Er lagen oude geschriften van de Duitsers, we zagen ook nog restanten van uniformen van de Duitsers dat heb ik nog allemaal kunnen zien. Want de oorlog was net afgelopen. Het was wel allemaal afgezet met prikkeldraad maar als jongen als kind ging je daar gewoon naar binnen.

Tijme: En heeft u ook nog broers en zussen en met hoeveel zaten er dan in een kamer in het kamp?

Vic: Ik ben een van de oudste. De gezinnen die daar woonden waren vrij grote gezinnen. Ook bij Nederlanders in die tijd hoor in die periode. Die gezinnen waren veel groter als de gezinnen in deze tijd. Ik heb zelf nu nog maar 2 kinderen, maar ik kom uit een gezin van 10 kinderen. Mijn broers en zussen zijn later geboren, maar die gezinnen die zaten in die kampen en die huizen die waren klein behuise barakkenkampen. Met hooguit eigenlijk ruimte voor maximaal 4 personen, maar daar zaten gewoon gezinnen bij van 5/6 kinderen toen. Soms wel heel klein behuise en minimaal aantal comfort. Je had een eigen douche had je niet eens in die barakkenkampen waren niet voorzien van een douche, gewoon een wasbak, een potkachel en als je wilde koken dan moet je naar buiten had je een kookgedeelte als dat gebouwd was had je buiten ook nog een gemeenschappelijk deel waar je ook kon koken met de anderen. Maar ja als kind had je weinig problemen want je had genoeg speelruimte want Westerbork is helemaal omgeven door bos. Dus je kon overal spelen. We hadden wel centraal een eigen kerk.

Chris: Werden de Molukken ook nog op andere manier in de Molukse gemeenschap uitgesloten?

Vic: Veel frustratie gaf is dat geïsoleerd wonen. Bij nader inzien denk je van hoe kan je dat ooit doen. Veel ouders hebben dat toen ook gevoeld toen we daar woonden, het is niet pluis hier. We kregen het advies van onze ouders het advies: ga 's avonds niet naar buiten er is hier iets aan de gang geweest.

Tijme: Wat waren eigenlijk uw bezigheden in het kamp. En in Westerbork vertelde u dat er veel te doen was met het bos natuurlijk.

Vic: Ja toen zat ik nog op de kleuterschool he dus. Ja er was zo groot kamp dat je overal weg ging je met school wandelen, spelen met leeftijdsgenoten. Ruimte was er nog. Ik vertelde net dat ik in Westerbork ben geboren en dat was een kamp van drieduizend inwoners. Dus een heel groot dorp voor ons. Daar had je ook een ziekenhuis, bioscoop. Van de Duitsers had je nog een eigen kantine van de officieren. Die daar toen nog zaten Duitse officieren. En bioscoop had je daar en heel veel voetbalvelden enzo dus dat kan ik me allemaal nog herinneren.

Chris: Hoe was de samenleving in zo'n Molukse kamp en hoe is die nu in de Molukse wijk?

Vic: Ja daar echt een hechte gemeenschap hoor. Dat is voor ons ook ouders van de eerste generatie ons wel goed nagelaten. Saamhorigheid en vooral dat manifesteert zich vooral in geval van nood en dan praat je over ziekte, over sterfte, armoede. Dan help je elkaar, maar dat geld ook voor manifesteert zich ook bij blijde gebeurtenissen

Tijme: heeft u veel veranderingen in de Molukse wijk meegemaakt?

Vic: Nee dat is vrijwel het zelfde gebleven. Er zijn er hier in Tiel 71 woningen. Dat is altijd hetzelfde gebleven wel gerenoveerd. Drie of vier blokken zijn er vernieuwd op

wensen van de gemeenschap zelf. Er zijn flats woningen waar rekening word gehouden met je oude dag. Er zit ook een badkamer en douche gedeelte op de begane grond. Voor degen die op oudere leeftijd daar gebruik van willen maken. Maar dat zijn geloof ik 5 blokken maar.

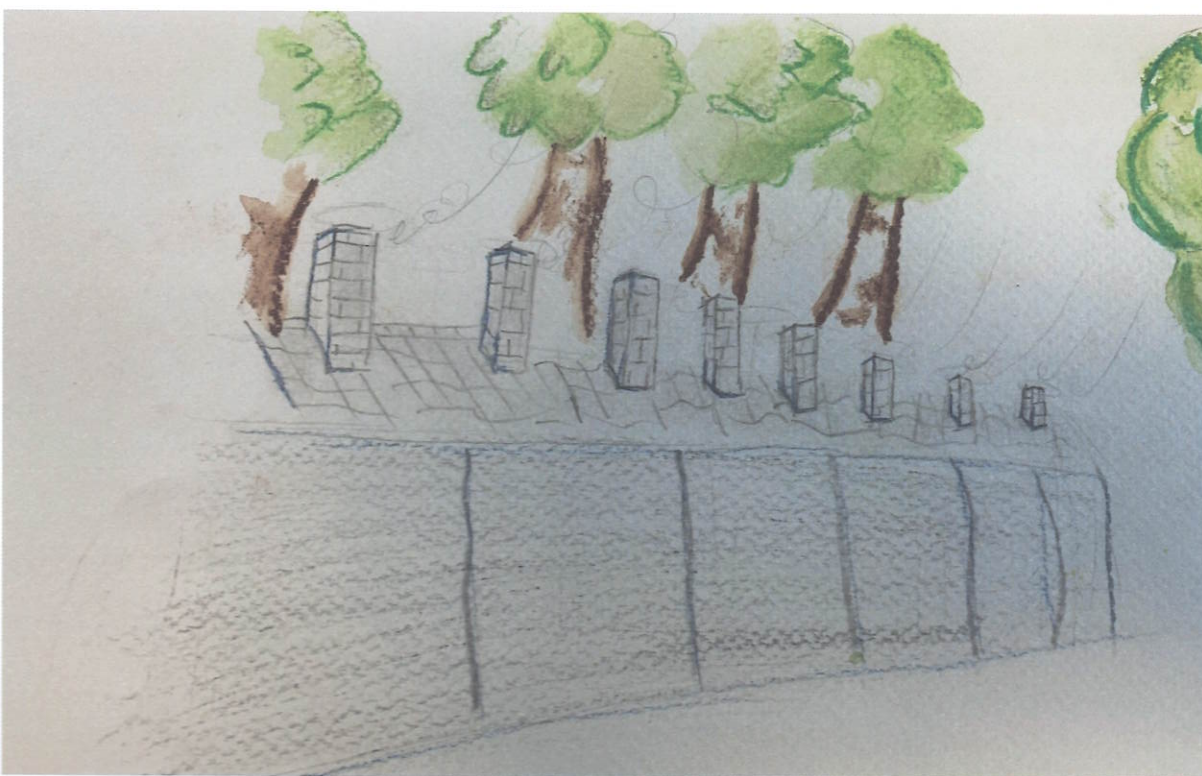
Chris: Heeft u ook nog getwijfeld om terug te gaan naar Indonesië?

Vic: Ja, ik ben wel is op vakantie geweest laatste in 2019 waar ik vandaan kom. En dan voel ik me ook echt thuis hoor. Daar wordt ik hartelijk ontvangen. Ik heb daar ook familie, m'n twee kinderen heb ik meegebracht om kennis te laten maken met de familie daar. Die werden ook heel blij dat ze kennis hebben kunnen maken met echt familie. Broers en zussen hier, dat is toch eigenlijk te gek hoor. Maar ik zal zo ik ben zo geacclimatiseerd in Nederland dat ik niet voorgoed willen blijven gaan wonen daar.

Ambonezenzorg

Tijme: U zei ook wat over het commissariaat van Ambonezen zorg en ik had het even opgezocht, maar ik kan er eigenlijk niet heel veel over vinden wat het nou precies is.

Vic: Ja het commissariaat Ambonezen zorg dat is een overheidsbeweging in samenwerking met de Molukse regering woordvoerders. Die het beleid voerde over de Molukkers in heel Nederland. En dat geldt ook voor het onderwijs beleid. Het onderwijs beleid was echt schandig hoe dat gegaan is. Vanwege de geïsoleerde ligging in die barakkenkampen maar ook vanwege het idee van tijdelijk verblijf was er nauwelijks maatschappelijk integratie bedoel ik dan. Wij waren best behoorlijk geïsoleerd en als je praat over het onderwijs beleid waar het commissariaat Ambonezenzorg verantwoordelijk voor was. Die bepaalde waar je als lagere school leerling naartoe ging en in principe hadden ze afgesproken van alle meisjes naar huisschool, jongens naar ambachtsschool. Geen discussie!

Dat heeft nog heel veel teleurstelling en verdriet gebracht bij onze tweede-generatie.

Tijde: En vroeger toen u nog een kind was er natuurlijk veel isolatie en ging u dan ook naar een aparte school voor Ambonezen en Molukkers of was dat wel nog samen?

Vic: We hebben daar terecht gekomen en daar leerden we pas de taal. Ik kan me nog een anekdote herinneren dat ik toen in een barakkenkamp

terecht kwam in vossen bos zo heette dat. Toen in Westerbork, we waren al in 58 vanwege een hele grote brand in Schattenberg verhuisd naar Twente. Het dorp Wierde daar kwam ik op de eerste klas lagere school. Ik kan me nog herinneren dat op een gegeven ogenblik ik was nog helemaal verbouwereerd van die ervaring met brand in die in die barakken kampen in Schattenberg waardoor wij noodgedwongen moesten verhuizen en er was een vreselijke storm op buiten en dat

ging onweer. ik raakte zowat in paniek en ik zei tegen de juffrouw van: 'boete lampen!' Gewoon getraumatiseerd. We zijn toen ook met 30 gezinnen vanuit Westerbork verhuisd van Wierden naar Twente. Mijn klasgenoten, waarvan er zaten een gemengde klas van Molukkers en Nederlanders. Mijn juffrouw keek me aan van er zal wel een steekje los zitten aan die jongen! Maar dat was dan zo dat het anekdote uit eigen ervaring hier.

Het leven van een molukker in Nederland

Melisa Ergen, Aisyah Suhaendi en Ecrin Tarsuslugil

"Mag ik me even voorstellen? Vic Mailoa. Ik wil het graag hebben over mijn ervaringen in het kampleven."

"Bent u in Nederland geboren of later gekomen?"

"Ik ben hier geboren in 1952. Een jaar na de Molukkers zijn gekomen. Ik heb tot mijn 6e in de doorvoerkamp Westerbork geleefd. Ironisch genoeg werd het daar Schattenberg genoemd, terwijl er geen sprake was van schatten."

Hoe voelde het om in een kamp te wonen?

"Het was echt bizar om te denken dat ze ons in een kamp weggestopt hebben waar allemaal nare dingen zijn gebeurd. Maar omdat ik toen nog een klein kind was had ik er niet veel last van. Het was een bosrijk omgeving, veel groen. Ik had veel vrienden. Ik ging naar een school en daar wandelden we bij de bossen en sloten alsof er niks ergs was."

Wat voor nare ervaringen heeft u daar?

"Als kleine jongen van een jaar of 5 ben ik in de donkere bunkers geweest. Daar was allemaal prikkeldraad omheen gezet, wat me nog nieuwsgieriger maakte. Ik ging erin. Toen ik in de bunker kwam was ik zeer geschrokken. Ik zag allemaal restanten van uniformen, kleine tot grote kogels, veel helmen en geschriften. De oorlog was nog net afgelopen toen de nazi's net wegwaren. Mijn ouders wisten zelf ook niet wat voor plek het was, maar zij voelden dat er wat naars was gebeurd. Ik en mijn broertjes en zusjes werden altijd gewaarschuwd om in de avond niet naar buiten te gaan. Daarna was er een grote brand uitgebroken, waardoor 50 gezinnen gedwongen naar een andere huisvesting moest gaan. Waardoor wij met 30 gezinnen naar Twente zijn gegaan."

Heeft u ooit met racisme te maken gehad?

"Toen ik daar woonde niet. We leefden in 1 gemeenschap waarvan je iedereen wel kent, of later hebt leren kennen. Later heb ik wel met racisme te maken gehad."

Wanneer heeft u de taal geleerd?

"Tot aan mijn 6e heb ik geen Nederlands geleerd. Pas op de basisschool heb ik de Nederlandse taal leren te spreken en te schrijven. Mijn ouders spraken ook geen Nederlands, waardoor ik het ook niet voor die tijd had kunnen leren."

Wat vonden uw ouders van het leven in Nederland?

Die vonden het ook heel anders doordat het een heel ander omgeving en klimaat had. Altijd wel regen en vaak was het heel koud voor hen. Want in Indonesië was het altijd wel

warm. Hier in Nederland is er ook een heel ander cultuur wat mijn ouders wel onbekend was. De normen en waarden waren ook een stuk anders dan in het moederland. Ze waren in Nederland gekomen met de gedachte dat ze ooit op een dag terug zouden komen. Ze waren met een gedwongen gevoel naar Nederland gekomen wat hun heimwee stukken erger maakte. Hun familie achterlaten was echt niet makkelijk voor ze. Die tijden hadden ze ook geen telefoon of internet. Communicatie kon alleen met behulp van brieven. Het duurde wel maanden tot die brieven aankwamen, laat staan hoelang het zou duren tot er een antwoord zou komen. Veel mensen zijn terug naar Indonesië gegaan omdat ze het niet konden volhouden. Ook gingen ze naar Amerika en naar Californië. Mijn ouders zaten ook in een dilemma, maar ze bleven toch maar hier."

Waar heeft u verder gestudeerd?

"Ik ben naar de Ulo gegaan, de havo van nu ongeveer. Ik had geluk om op een mooi niveau te komen, maar veelleftijdsgenoten hadden die kans niet gekregen. Zij moesten naar omscholen en bijscholen om terecht te komen waar ze officieel bij hoorden. Meisjes gingen naar de huishoudschool, hoe absurd het ook is en jongens naar de techniek kant. Daarna heb ik arbeidsmarktpolitiek-personeelsbeleid gedaan en van daar afgestudeerd."

Waar heeft u gewerkt?

"Ik heb bij de Uvw gewerkt. Ik ben arbeidsbemiddelaar geworden, dat houdt in dat ik mensen help met werk zoeken. Ook uitkeringinstansies voor WW en WAO heb ik meegewerkt. Nu ben ik al 5 jaar met pensioen en woon ik in een mooi huisje buiten Tiel zonder al die nare herinneringen om mij heen."

De Molukken

De Molukken

De Molukken zijn een eilandengroep in de oostelijke helft van de Indonesische archipel. In het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger (KNIL) dienden vele Molukse soldaten.

Nederlands-Indië

De Indonesische archipel was sinds het einde van de 16e eeuw een kolonie van Nederland. Door de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) werden de eilanden steeds meer onder de heerschappij van Nederland gebracht. Koffie, thee, suiker en specerijen als nootmuskaat, kruidnagel en kaneel waren gewilde producten die veel geld opbrachten.

Indonesië onafhankelijk

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Nederlands-Indië in 1942 veroverd door Japan. Direct na de capitulatie van Japan in 1945 verklaarde Indonesië zichzelf onafhankelijk. De Nederlandse regering was het hier niet mee eens, maar moest in 1949 onder internationale druk de onafhankelijkheidsverklaring van Indonesië accepteren.

KNIL-militairen in het nauw

De nieuwe Indonesische president Soekarno wilde dat Indonesië een eenheidsstaat werd met alle eilanden onder één centraal gezag. De Molukse eilanden waren echter bang dat ze niets meer te zeggen zouden hebben over hun eigen eilanden. Een poging om een onafhankelijke Republiek Maluku Selatan op te richten werd handhandig onderdrukt. De Molukse KNIL-militairen die trouw wilden blijven aan Nederland kwamen in het nauw.

Aankomst in Nederland

In het voorjaar van 1951 arriveerden zo'n 4000 Molukse militairen vanuit Indonesië met hun gezinnen in de havens van Rotterdam en Amsterdam. Iedereen dacht dat ze snel weer zouden terugkeren, maar de realiteit besliste anders. Ze zouden blijven.

Dit project is gemaakt in samenwerking met het Regionaal Archief Rivierenland, Stichting Buah Hati, het Lingecollege, Ronald Giphart, de Schrijver Centrale en Zinder Educatie.

Julie Bakker, Tim Beck, Luc van den Broek, Dani van Buren, Melisa Ergen, Jayden van Ginkel, Chris Hengstermann, Noah de Jong, Linde van Lavieren, Anouk van Ledden, Maria Eduarda Mendes Pols, Marijn Muijen, Nathan Ritmeijer, Tijme van Straaten, Aisyah Suhaendi, Ecrin Tarsuslugil, Lara Tselempakis, Maud van Tussenbroek, Pim Verduyn, Lucas Vermeulen, Sem Verwoert, Steffen Williams en Noah de Wit